

Entrevista a Manuel Boix, artista plàstic

“Hem d'inventar un País Valencià perquè el que tenim no ens serveix”

Manuel Boix (l'Alcúdia, 1942), pintor. Celebra trenta dilatats anys d'ofici amb un llibre i una exposició, *El laberint i les nostres ombres en el mur*, en la qual ha optat per l'escultura, gènere nou en les seues mans que emergeix amb la potència característica de la seua obra.

Per què els seus missatges tenen ara forma d'escultura?

—Ni jo ho sé.

—¿Se li quedava estret el llenç?

—Pense que sí. Quan em vaig posar a fer les coses del joc de pilota, en *El Punt dins el Moviment*, com que havia de ser una exposició monogràfica, vaig començar a variar els materials i la variació em va desembocar en l'escultura.

—¿Les coses dites amb distints materials tenen significats diferents?

—No necessàriament. Es cert que el material incideix en el missatge, és a dir té característiques pròpies que has de reconduir i has de saber-les portar al lloc que t'interessa, perquè si no serien mescles sense cap sentit.

—¿Quins són els materials de la seua preferència per a suport?

—El resultat final del bronze em satisfà molt, però també el ferro i la pedra.

—¿Per què no havia fet escultura fins ara? ¿Per prevenció?

—No, perquè sempre he treballat massa de pressa.

—¿Vol dir que ara té temps?

—Vull dir que ara he de dosificar-me. Agafar el que més m'interessa i deixar allò que tinga menys interès per a mi.

—¿La vida és breu?

—Jo diria que és molt llarga, si has de sospesar-la en el que costa, però si un compleix cinquanta anys ha de fer una certa reflexió.

—¿Quina?

—Potser que havia acumulat moltes experiències i que havia de fer-les cristal·litzar des de la reflexió de la maduresa. Dosificar-se vol dir que, encara que continues treballant igual, has d'apuntar amb el que et quede d'il·lusió cap a les coses que tinguin màxim interès.

—¿I què és el que més t'interessa?

—En aquest moment, il·lustrar el llibre per a l'homenatge a Joan Fuster. És un llibre ja conegut, *Terra en la boca*, i es pre-

tén fer-ne una edició il·lustrada de certa qualitat, amb format elegant, a propòsit de l'homenatge que Sueca farà a Fuster al mes de juny. Quan m'ho van proposar vaig veure que seria una postura original il·lustrar-ho amb coses de volum, i per tant, escultura. Fer impressions d'un llibre amb bronzes és un desfici, però la fotografia és un mitjà útil en aquest sentit. Pots fotografiar una escultura des de molts punts de vista, per tant pots oferir una visió molt objectiva del que estàs fent.

—¿És dur arribar a l'edat de la clari-vidència i veure que no hi ha temps per fer tot el que un havia pensat que faria?

—Sí, però jo ja m'havia acostumat a pensar que un no podia fer-ho tot: els que estaven al meu voltant ja em donaven indicacions que eren finits. No intentar enganyar-se sempre està molt bé.

—¿Es l'edat de l'escultura?

—No, de la plasticitat. Avui et veus un producte plàstic i t'has de preguntar si'és una pintura o és una escultura. Contínuament. Per tant, existeix la plasticitat, i al seu costat, la cosa més important: la comunicació. L'art ha de ser intel·ligible, perquè si no es corre el perill de l'autisme. Vaig començar a intuir-ho en una frase de Josep Pla, que deia que el món no progressava tan ràpidament com pensem i com volem. L'art experimental —la literatura, per posar un exemple— només serveix a l'autor.

—¿L'art no estava en crisi?

—Està descontextualitzat. En el seu moment va tenir el seu context i ara està francament passat de moda.

—¿I els artistes?

—També. El producte artístic té molt a veure amb el coeficient mental, i si mires els focus d'interès veuràs que no hi són precisament pel producte més o menys artístic entre cometes, sinó gràcies a allò que és útil i que alhora es posa en el món des de la utilitat. En canvi, abans es creia que la pintura era un vehicle artístic, sense co-

metes, i els pintors famosos estaven en el punt culminant de la història, perquè d'alguna manera n'eren els testimonis.

—¿El de la utilitat és un mal general?

—Sí, el món avui consumeix només cinc artistes de primera categoria. No n'ixen més perquè no hi ha espai. El mercat s'estructura en tres o quatre galeries a nivell mundial, i aquestes galeries subministren un producte que ha de ser consumit pels museus o pels muntatges oficials, que són els que poden gastar-se 400 milions en un quadre. És un símptoma de malaltia. Quan es produïa per a una determinada societat, el pintor tenia espais, ja foren cúpules o parets, per a desenvolupar allò que sabia fer, però avui només té l'espai del quadre o l'escultura i sempre situat en galeries comercials, que és un condicionament molt fort. Conten —jo no ho he experimentat— que si a un peix li donen un espai menut, creix molt menys que si li'l donen ample. Això passa en pintura i passa en literatura. Si a un li donen més possibilitats, té menys temptacions de mirar-se el melic, d'engronsar-se o que perda sentit el seu treball.

—¿La crisi econòmica beneficia l'art?

—Sempre. La crisi econòmica fa que una persona no es canvie el cotxe cada any, sinó cada sis, i que li sobren quaranta mil duros per a dedicar-los als pintors.

—¿Quina utilitat té l'art, a banda de donar de menjar a qui el fa i proporcionar satisfacció a qui el pot comprar?

—Explicar què passa al nostre voltant. Congelant qualsevol imatge l'espectador pot aprendre a veure les coses d'una manera diferent, i sentir-les inclús objectivades com en la fotografia.

—¿A finals del segle XX es pot ser original?

—Els dadà ja començaren a lamentar-se'n. I els surrealistes. Digueren que s'havia perdut la capacitat d'escandalitzar. Crec que en art l'escàndol és un principi d'originalitat: tots es giren cap a ell. Però

avui és absolutament impossible. Avui, dins de la plasticitat, es pot ser més o menys útil per a un determinat sector comercial que no té en compte la qualitat sinó els milions per metre quadrat.

—¿Manuel Boix no és útil?

—No sé si sóc útil, però ocupat sí que estic.

—En el moment de la seua projecció, vostè tenia moltes reticències respecte al que podia arribar a ser l'Institut Valencià d'Art Modern (IVAM), ¿encara en té o el temps li ha demostrat que estava equivocat?

—El temps m'ha confirmat el que jo pensava. Crec que no fa la funció que ha de fer. Ara mateix un fotògraf ha regalat un dossier de fotografies importants a l'IVAM, cosa que està molt bé, i això és el que estan promovent, ja que els faltaria pressupost —encara més—. L'IVAM ha de fer exposicions de molta importància, i per tant només en pot fer dues a l'any, les quals ja procura firmar-les per al seu profit personal el comissari que tinga força dins l'IVAM. I com es gasten tants duros, després han de fer deu exposicions de fotografies, de fotògrafs més o menys interessants, sí, però...

—L'IVAM és una peixera gran, com vostè reivindicava adés, ¿no?

—No crec que puguen créixer moltes coses en l'IVAM.

—¿No li han ofert mai d'exposar-hi?

—¿Qui?

—L'IVAM.

—¿L'IVAM? No conec aquest senyor.

—¿Què és El laberint i les nostres ombres en el mur?

—Dins la tradició de la pintura valenciana de fer exposicions seriadades al voltant d'un tema, *El laberint* seria una espècie de seriació no monogràfica, on hi ha una relació directa entre escultura i pintura. I quant a la manera d'exhibició en una sala comercial, és la relació de mirada entre els personatges, que són aquells que formen un laberint (uns caps sobre unes titges plantades en un altar), i les parets, on hi ha uns quadres i s'estableix una relació, potser no de fàcil lectura, de causa efecte. L'espectador entra en el mateix laberint per pròpia voluntat, no xafant els elements que creu que ha de respectar. I fa un joc voluntari i una lectura que sempre serà a la mesura de cadascú.

—¿Per què posa aquestes expressions tan convulses als seus personatges escultòrics?

—Quan comence a modelar un rostre o un cap o una màscara, la mateixa evolució de la realització em va dient si és això el

que vull fer o no. Ara: si em demanes una reflexió del per què un té la boca tancada o oberta, té els ulls tancats o té estrabisme, no sabria dir-te'n la causa. És l'efecte final el que m'interessa.

—Un efecte turmentat.

—Sí, hi ha un percentatge de personatges turmentats, que és el producte del dià-

RAFA GIL

“El senyor Ernest Lluch al País Valencià va fer el que li va donar la gana, ho va deixar ben emmerdat i se'n va anar allà.”

leg, perquè, segons com se situen els caps estan dialogant, i al llibre s'accentua aquest dramatisme, ja que s'han ampliat els caps i l'aproximació i la fidelitat de la fotografia magnifica un impacte que no sol ser tan dramàtic en la realitat.

—¿Per què envasa la seua obra en llibres d'una orfebreria tan suprema, si l'època imposa la funcionalitat?

—Perquè un llibre d'aquestes caracterís-

RAFA GIL

§“¿L'IVAM? No conec aquest senyor.”

tiques potser no insulte a ningú. He de dir que si haguera hagut de concebre jo el llibre, potser seria en les coordenades del paper de diari, però jo tinc la col·laboració incondicional de Josep Palàcios, el qual em porta al solc.

—El preciosisme editorial, ¿és una obsessió d'ell més que seua?

—Ja és meua també.

—Vostè i l'escriptor Josep Palàcios formen un duo molt compacte, ¿no?

—Totalment.

—¿Com naix aquesta relació?

—Sense exigir-se res a ningú. Fa molts anys.

—¿És posterior al trio Boix-Heras-Armengol?

—No, simultani. Boix-Heras-Armengol fan una exposició al Col·legi d'Arquitectes de València, i el dia de la inauguració apareixen Fuster, Palàcios, Vicent Ventura, Raimon i alguns altres. És el primer contacte. Després, ens trobem en una impremta i jo li demane una presentació i ell me la fa. És el punt d'arrancada. I després, a tot el que ell diu jo li dic que sí. I quan jo li faig una reflexió em sembla que també la sap encaixar, si és oportuna.

—¿Quants llibres junts?

—Molts. De creació pròpia, potser una vintena. I de col·laboració amb entitats, uns altres tants. Els llibres, en definitiva, són el que dóna el perfil més ajustat al que jo voldria que fóra la meua pintura i la meua escultura que totes les altres coses que puga fer.

—¿Per què han fet sempre edicions semiclandestines?

—Nosaltres no ho voldríem. Ara: si les edicions les fem perquè aquell que les aprecia puga tenir-les, estem disposats a regalar-les. Amb un llibre es pot servir una persona o una col·lectivitat. I amb l'estètica, igual. El que intentem és que l'estètica no ens enganye.

—¿L'estètica és controlable o acaba controlant-te?

—¿El dia du la nit o la nit du el dia?

—¿En què creu el Manuel Boix del 1993?

—En general, que estem molt millor que estàvem. Entres al bany i no fa olor: això Carles V. no ho va tenir. Tenim una societat que està estructurada molt millor que la que ens han donat tots els borbons. També crec que la política es pot reconduir, i que de tant en tant hi ha cortines de fum —el país, les banderes, els noms—, que segons l'edat creus que és irrecuperable, però que només són cortines de fum i que això encara està i pot tornar en qualsevol moment. I també crec que aquest país no el podem vertebrar si no tenim professionals en tots els àmbits que no siguen analfabets en el seu idioma, perquè si no sempre tindrem tots els mitjans de difusió segrestats.

—¿No ha deixat llast ideològic en la travessia de l'edat?

—No molt. Pensar en el que vaig fer en

un altre moment, en última instància, sempre pot ser un exercici de puresa, perquè en el pas de la vida hi ha coses que són fonamentals segons l'edat en què et passen, i el sentiment que et provoquen les coses és més important que les coses en si.

—*¿De què es queixen els artistes d'ara?*

—De tot, perquè tots els que es mouen dins la plasticitat voldrien firmar Picasso. I com que això no és possible, se senten angoixats. I es queixen de tot.

—*¿Vostè es queixa molt?*

—Sí, que tinc molta faena, que no puc més..., però al dia següent torne a la mateixa. El treball és l'única manera de passar el temps.

—*¿Quantes hores treballa al dia?*

—Unes deu.

—*Vostè va viure uns quants anys a Nova York. ¿Com el va impressionar? ¿Què ha implicat la ciutat en la seua carrera professional?*

—Quan hi vaig arribar, la moda no estava allí. Se n'havia anat. Però als tres anys i mig em vaig adonar que la moda era allò. És una oficina de planificació i venda del que ha de consumir el món. En un moment determinat, el fem que havien acumulat era tal que se'ls va ocórrer embarcarlo, i després, com que no sabien on desembarcar-lo, el van posar en bosses i el van vendre com a regal de Nadal. Tu en compraves una bossa i li la regalaves al millor amic teu. Ho havien emmerdat tot una altra volta, i a més havien fet negoci.

Aquest és un poc el món dels Estats Units: repartir el que no volen. És l'educació anglosaxona: no volen saber res de qui tenen davant si no els és útil per a una qüestió concreta.

—*Vostè va ser útil a Nova York, ¿no?*

—Bé, vaig estar treballant en un diari d'una gran difusió, *The New York Times*, on il·lustrava articles. Ara: si jo feia una il·lustració que no era la que havia de ser segons ells, automàticament te la pagaven i no te la publicaven. Tu ja no podies parlar. És una manera de censurar qualsevol aportació que no estiga dins la línia editorial, perquè als Estats Units la censura està més present que ho estava ací en l'època del gloriós Franco.

—*¿Quins treballs més ha realitzat allí?*

—He fet cinc llibres per a editorials prestigioses: per a Simon & Schuster, Byron Press... Alguns els he fet des d'ací. En

aquest sentit, no me n'he vingut amb les mans buides.

—*En nom de la causa, ¿ha hagut de deixar de cobrar molts treballs?*

—Però són cinc cèntims.

—*¿Té la sensació que se l'ha utilitzat?*

—Sobretot quan m'ho tornen a demanar una altra volta.

—*¿Quants cartells ha fet en trenta anys?*

—Massa.

—*¿Viure a l'Alcúdia és una actitud?*

—L'Alcúdia podria ser un carrer de Manhattan, quant a categoria humana, i quant a oferta cultural proporcional. Estic ací perquè un dia vaig decidir que el treball que faig el podria fer a qualsevol part del món. Aquesta societat —la de la Ribera del Xúquer— és la meua: les meues coordenades passen per ací, i la meua obra està

Made in la Ribera

Aquest creador plàstic amb mans de cirurgià és autor d'una suculent obra pictòrica que té l'epicentre en la Ribera del Xúquer i l'ona expansiva de la qual es propaga fins a la catapulta de Manhattan. La transició —i el nacionalisme— va ser un cartell seu i ara en el seu taller, presidit per una Pietat que clama a Déu i a la restauració, s'oficien cerimònies amb cera pasqual i bronze i es produeixen miracles i resurreccions d'una bellesa enèrgica.

il·luminada sempre des del mateix punt perquè el sol ací ix per una determinada part. No sóc un ciutadà del món, sinó una persona que té unes coordenades en les quals no se sent incòmode; que entén les dificultats que té viure així. Però el món no s'acaba encara.

—*El veig optimista. En una època que ho passa tot pel túrmix, vostè veu llum al final.*

—És que estic acostumat a llegir entre línies, com en els anys 60. I ara passa igual. Parle des del punt de vista del nostre país. Si el nacionalisme no va, no passa res. El dia que vaig deixar de ser proselitista perquè podia acabar amb una úlcera d'estómac, em vaig quedar tranquil, sense renunciar a res. Cadascú pot pensar com li done la gana. Jo, també, i insistesc en això i treballo per això.

—*¿Se sent encara nacionalista?*

—Sí. A més, no tinc edat de canviar. Una bona obsessió és el que més s'assembla a una gran idea. Hi ha una teoria que sembla que està demostrada: la felicitat té una relació directa amb l'àmbit. Un àmbit excessivament gran fa que una persona se senta desassossegada. O siga que els nacionalismes es justificarien només per una certa acotació d'identitat.

—*¿Què li ha fallat al nacionalisme valencià, els líders?*

—Sí. El senyor Ernest Lluch ací va fer el que li va donar la gana, ho va deixar ben emmerdat i se'n va anar allà. I altres polítics que haurien pogut ser referència, com per exemple Ventura, han estat maltractats des dels seus partits.

—*Hi ha gent que es pregunta després de Fuster què.*

—Tu creus que Fuster era un nacionalista de les característiques que nosaltres volíem que fóra? Nosaltres, l'únic que hem fet amb Fuster és fer-li perdre el temps. Anar a sa casa a interrompre'l. ¿Que tu t'ho has passat bé? Jo també. I ell. Ara: no per això hem de deixar de ser conscients que no li fèiem cap favor. Ell ha fet el paper que nosaltres li obligàvem a fer. L'hem condicionat absolutament. Ara: a ell també li agradava això més que a un gos una lleterola. Per a mi va ser una alegria el dia que va dir que no escriuria més, perquè ja havia acabat de fer allò que li demanava aquest i allò que li demanava l'altre, i podia estar dedicat exclusivament a les seues obres completes. Fuster podia donar molt més de si que els papers d'urgència que li han fet fer. Els polítics l'han utilitzat quan els ha donat la gana i moltes voltes l'han citat de manera inoportuna perquè li han negat el pa i la sal sempre.

—*Vostè fa trenta anys que pinta, Raimon, trenta que canta, Nosaltres els valencians, trenta en les llibreries... ¿en aquest país tot té trenta anys?*

—És un bon símptoma. Això demostra que només en trenta anys en som molts. Ara: des del punt de vista dels que volen que el País Valencià siga UPV, doncs ja no en som tants. La societat valenciana ha de respirar un altre ambient perquè la cosa canvie. Hem d'inventar un País Valencià perquè el que tenim no ens serveix per a res.

Miquel Alberola